

Meleg Sándor: A szociális munka és a hatalom viszonya a professzionalizáció - deprofesszionalizáció tükrében

Absztrakt

A tanulmány a hazai szociális munka és a hatalom viszonyát vizsgálja a professzionalizáció és deprofesszionalizáció folyamatainak tükrében. A szerző különböző hatalomelméleti megközelítések áttekintésén keresztül rámutat arra, hogy a hatalom egyszerre képesség és társadalmi viszony, amely alapvetően meghatározza a szociális munka működését. A szociális munka hatalomhoz való viszonyát a kettős és hármas mandátum koncepcióján keresztül értelmezi, kiemelve az állami, kliens- és szakmai érdekek közötti egyensúly jelentőségét.

A tanulmány bemutatja a hazai szociális munka intézményesülésének főbb lépéseit, valamint azokat a strukturális problémákat - így a túlzott szabályozottságot, az állami finanszírozástól való függést, a munkaerőhiányt és a szakmai autonómia korlátozottságát -, amelyek hozzájárulnak a deprofesszionalizáció folyamataához. A szerző kitér az empowerment visszaszorulására, a politikai részvétel hiányára, valamint a civil szféra eltérő szerepére is. A hazai folyamatokat tágabb nemzetközi és politikai kontextusba helyezi, különös tekintettel a neoliberális és illiberális tendenciák hatásaira, valamint a gondoskodáspolitikai megjelenésére.

A tanulmány zárásaként a szociális munka hatalmának visszaszerzésére tesz javaslatot, hangsúlyozva a szakmai tudás, etika és közösség szerepét, valamint a politikai értelemben vett aktív érdekérvényesítés szükségességét.

Kulcsszavak:

szociális munka, hatalom, professzionalizáció, deprofesszionalizáció, empowerment

Abstract

The study examines the relationship between social work and power in Hungary in light of the processes of professionalization and deprofessionalization. Through an overview of various theoretical approaches to power, the author highlights that power is both a capacity and a social relation, fundamentally shaping the functioning of social work. The relationship between social work and power is interpreted through the concepts of the dual and triple mandate, emphasizing the importance of balancing state, client, and professional interests.

The study presents the main stages in the institutionalization of social work in Hungary, as well as the structural problems - such as excessive regulation, dependence on state funding, labour shortages, and limited professional autonomy that contribute to the process of deprofessionalisation. The author also addresses the decline of empowerment, the lack of political participation, and the differing role of the civil sector. These domestic developments are placed within a broader international and political context, with particular attention to the effects of neoliberal and illiberal trends, as well as the emergence of care policy.

In conclusion, the study proposes ways to reclaim the power of social work, emphasizing the role of professional knowledge, ethics, and community, as well as the necessity of active political advocacy.

Keywords:

social work, power, professionalization, deprofessionalisation, empowerment

Bevezetés

A hazai szociális munka a professzionalizációs és deprofesszionalizációs folyamatainak elemzése a hatalmi struktúrák tükrében több szempontból is releváns téma. A hatalomhoz való viszony Krémer Balázs egy korábbi, a szociális munka hatalmi dimenzióihoz kapcsolódó szakmai vitáiratóból került előtérbe (Krémer, 2021), melyben a szerző maga is rámutat a fogalom értelmezési nehézségeire, és ennek keretei között értelmezi a szociális munka hazai működését. Eme vitában két reakció is született, mely reflektált a vitáiratóban megfogalmazottakra (Kozma, 2021; Meleg, 2022). A szociális munka és az ellátórendszer területein tapasztalható válságjelenségek, a szakmát befolyásoló szélsőséges politikai környezet, a professzionalizáció és deprofesszionalizáció egyidejűleg zajló, de egymással ellentétes folyamatai szintén szintén szakmai reflexiókat eredményeztek (Bányai, 2026). A két téma metszetéből született az az előadás, mely az MTA Szociológiai Tudományos Bizottság Szociális Munka Albizottság *Professzionalizáció és deprofesszionalizáció a szociális munkában* című workshopján elhangzott, s mely alapja a jelen írásnak.

A hatalom megközelítése

A hatalom mint fogalom, amennyire magától értetődően része a világunknak, annyira nehezen meghatározható. A hatalom meghatározása sok irányból megközelíthető, mindezen megközelítések a szociális munka szemszögéből is relevánsnak tekinthetők. A hatalom klasszikus, weberi meghatározása meglehetősen konkrét: a hatalom a hatalommal rendelkező fél számára lehetővé teszi, hogy az akaratát érvényesítse mások ellenállása ellenére is (Weber, 1992). Hasonló nézeteket vall Dahl, akinek a hatalom-konceptiója a mások cselekvésének befolyásolását helyezi fókuszba (Dahl, 1957). Parsons viszont egy sokkal pozitívabb, funkcionalista megközelítést alkalmaz: a hatalom egy kollektív erőforrás, amely lehetővé teszi a társadalmi rendszer céljainak elérését, a társadalom koordinálását. A hatalom legitimitása a társadalmi normákba ágyazódik (Parsons, 1963). Még tágabb kontextust ad Bourdieu, aki különböző tőkefajtákból indul ki, és komplex, pozíciókra, erőforrásokra épülő hatalmi képet vázol fel (Bourdieu, 1992).

A különböző hatalmi elméletek összegzésével kirajzolódik, hogy a hatalom egyszerre képesség és személyek (személyekből álló rendszerek) közötti viszony, melyben a hatalommal rendelkező fél képes más személyeket bizonyos cselekvésekre bírni, társadalmi rendszerekben változásokat elérni vagy azok működését szabályozni. Ez a változás nem feltétlen kényszert jelent, de megvalósulhat akár az érintettek szándéka, akarata ellenére is.

A hatalomnak vannak belső, személyes (pl. karizma, tudás és képesség, kapcsolati hálózat) és külső (jogszabályokból, szabályozásból eredő jogkörök, szervezeti struktúrákban betöltött pozíció) tényezői (Bakacsi, 2010). Mindezek egy bonyolult kapcsolati rendszerben, együttesen érvényesülnek, olykor erősen helyzetfüggően.

A szociális munka és a hatalom kérdése

Mind a hatalom fogalmának, mind a szociális munka hatalomba való beágyazottságának és a hatalomhoz való viszonyának megértése szükséges ahhoz, hogy a hazai folyamatokat megfelelően értelmezhesük. A szociális munka nemzetközi definíciója (IFSW, 2014) olyan célokat határoz meg a szociális munkával kapcsolatban, melyek az egyéni szinttől a társadalmi szintig terjednek, és nem függetleníthetők a hatalom kérdésétől: a társadalmi változás és fejlődés elősegítése, a társadalmi összetartozás támogatása, valamint az emberek hatalommal való felruházása és felszabadítása mind hatalmi cselekvést jelentenek.

A szociális munka hatalomhoz való viszonyát a kliens-segítő rendszerben az empowerment fogalma határozza meg. Az empowerment magában foglalja a kliens hatalmi hiányainak azonosítását, a hatalomhoz való hozzáférés szintjein való előrehaladást, magának az aktív társadalmi részvételnek a képességét és lehetőségét, illetve az ezekhez vezető, szociális munkás által végzett tevékenységek összességét (Úvar Martínez, 2017).

A szociális munka hatalomhoz való viszonyának külső meghatározottságát, a hatalmi rendszerekbe beágyazottságát pedig a kettős és hármas mandátum koncepciója írja le legjobban. A szociális munka kettős mandátuma szerint a szociális munkás a kliens és a társadalom / állam megbízatása alapján lát el segítő, illetve kontrolláló funkciót. Jelen van a kliens felhatalmazó attitűdje, de ezzel egy időben a szociális munkásnak más, szociális munkán kívüli szereplők elvárásainak is meg kell felelnie. A hármas mandátum gondolata arra épül, hogy a szociális munka rendelkezik egy autonóm szakmai identitással, amiből következnek az első két mandátumból nem levezethető értékek, elvek. A harmadik mandátum magában foglalja a szociális munka, mint professzió elméleti tudását és gyakorlati tapasztalatát (lásd a nemzetközi definíciót), az emberi jogi megközelítést és a mindezekre épülő szakmai etikát (Lutz, 2011). A harmadik mandátum erőssége, érvényesülése határozza meg, hogy a szociális munka mennyire erősíti meg vagy veszíti el professzió jellegét. A szociális munka, mint professzió alapja a magas szintű elméleti és gyakorlati tudás, az ezt biztosító speciális képzés, a tudás mentén kijelölt kompetenciahatárok. A professzionális munkavégzés során a szakemberek autonómiával, döntési potenciállal és az ezekhez szükséges erőforrásokkal rendelkeznek. A professzionális szakma szakmai önszabályozási képességgel rendelkezik, formalizált szervezetekben képes önmaga normáinak meghatározására, önmaga kontrollálására pl. a szakmai etikán keresztül. A professzionalitás tükröződik a társadalmi elismertségben is (Nagy, 2009).

A kettős és hármas mandátum rendszere ugyanakkor felhívja a figyelmet arra is, hogy a szociális munka még autonóm működés esetén is hatalmi struktúrákba ágyazott. A szociális munkás intézményi hatalommal rendelkezik (jogszabályok, erőforrások feletti kontroll), a kliens felhatalmazza a szociális munkást a megbízásával, de egyben alárendelt pozícióban is van. A szociális munkának ezekre a hatalmi struktúrákra reflektálnia kell, és működése során figyelembe kell vennie azokat (Dominelli, 2002).

Ebben a rendszerben a szociális munka akkor működik jól, ha a három mandátum és az ezekből eredő hatalom dinamikus egyensúlyban áll egymással, kiegészítik, támogatják, de egyben kontrollálják és szabályozzák is egymást.

A professzionalizáció dimenziói a hazai szociális munka történetében

A szociális munka hazai történetében a kezdeti éveket az intézményesülésért folytatott küzdelem jellemezte. Ennek a folyamatnak kulcsfontosságú elemei voltak a jogi legitimáció, a finanszírozáshoz való hozzáférés, a szolgáltatást nyújtó szakemberek körének meghatározása és a szakmai ismeretek definiálása.

Már a rendszerváltás előtt megjelentek a szociális munka korai intézményesült formái a családsegítő központok képében (1985), de a professzionalizáció a rendszerváltást követően gyorsult fel. Ekkor néhány éven belül megszületett a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (Szocvtv.), majd a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.). Évről évre újabb szolgáltatások és intézménytípusok kerültek be a törvényekbe, ezzel jogosulttá váltak az állami finanszírozásra, hozzáfértek a működéshez szükséges erőforrásokhoz.

Azonban a jogi szabályozás a szolgáltatásnyújtás célcsoportjának, kereteinek és szabályainak meghatározásával sok esetben a szakma által elvártaknál jóval szűkebb mozgásteret definiált. Idővel

a területen túlburjánzó szabályozás lett úrrá, ami háttérbe szorította a szociális munkát. A Szocvtv., a Gyvt. és ezek végrehajtási rendeleteit tekintve az újabb és újabb módosítások a jogi környezet stabilitását is megkérdőjelezzik¹, ehhez társultak az egyes szolgáltatásokra fókuszáló, alapvetően a jogi szabályozás szemléletében készülő módszertani dokumentumok (protokollok, irányelvek, szakmai ajánlások), ezek a szakmai autonómiát, a szociális munkások döntési lehetőségeit jelentősen korlátozták.

Az intézményesülési folyamatban a szociális munka egyes területei, érdekcsoportjai egymással is versengő helyzetbe kerültek. Különböző érdekérvényesítési stratégiák alapján célcsoport- és tevékenység-specifikus szolgáltatások jöttek létre, melyek bővítették a szolgáltatási palettát, de átfogó koncepció hiányában ez azt eredményezte, hogy az ellátórendszer elaprózott, szakmailag, jogilag, financiálisan sem összevethető mikrorendszerek telítették. Az elaprózott rendszerben működő szolgáltatástípusok és szolgáltatók között ellenérdekeltségek jelennek meg az erőforráshiányok és kompetenciakonfliktusok miatt. Ahol ilyen ellentétek alakulnak ki, ott a kooperáció, a közös cél eléréséért kifejtett aktivitás is könnyen háttérbe szorul, így az egységes szakmai érdekérvényesítés is meglehetősen nehézkessé vált, majd gyakorlatilag meg is szűnt.

Az intézményesülés magával hozta az állami finanszírozásra való jogosultságot, de a biztosított állami erőforrások is elmaradtak a szakma által elvártaktól. A mennyiségi hiányok mellé társult, hogy számos szolgáltatás egyedi finanszírozási koncepcióval rendelkezik, az egymással analóg szolgáltatások között is jelentős eltérések tapasztalhatók az állami finanszírozás és a térítésidő-számítás esetén is.² A finanszírozás kérdése összekapcsolódik a szabályozással is: a szolgáltatás nem jogszabályoknak megfelelő nyújtása esetén az állami finanszírozás elvonása az alapvető szankció, így szolgáltatások jogi keretezése határozott kényszerre minősül át. Az állami finanszírozás a szolgáltatások működésének nélkülözhetetlen eleme, ami más forrásokhoz való hozzáférés hiányában függőségi viszonyt hozott létre.

A szociális munka intézményesült; a magas szintű, elméleti és gyakorlati tudást a főiskolai és középfokú képzések biztosították, melyek létrejötte a szociális munka elismert szakmává válását jelentette. Az ellátórendszer azonban sokkal gyorsabban bővült, mint a működtetéséhez szükséges szakemberkínálat, ezért a kormányzat engedményeket tett a személyi feltételek terén. A szabályozás fellazítása lehetővé tette, hogy a szociális munka tudásával (etikájával, értékeivel) nem, vagy csak részlegesen bíró szakemberek töltsék fel a rendszert – ez pedig egyértelműen deprofesszionalizációs folyamatként értékelhető. A helyzet megoldásának egyik lehetséges iránya az volt, hogy a területre érkezők utólagosan megszerezték a szükséges végzettséget³, de a jogalkotó gyakran élt azzal a lehetőséggel, hogy bővítette az elfogadható szakképzettségek körét a hiányzó tudások pótlásának kötelezettsége nélkül. E tekintetben a szociális szakma nem volt képes szabályozni a területre belépők körét, napjainkban pedig a munkaerőhiány szorításában maga kerüli meg a létező, meglehetősen tág kereteket adó szabályozást is.

A későbbi években már nemcsak a bővülés, hanem a területről való elvándorlás is megjelent a munkaerőhiány okai között, így a megnyitott „kiskapuk” nemhogy nem zárultak be, hanem még szélesebbre is nyíltak. Az eltérések normalizációját segíti, hogy a szociális munka látható, külső elemeit mutató munkatevékenységhez, különösen az adminisztratív feladatokhoz nem feltétlenül

¹ A Nemzeti Jogszabálytár adatai alapján csak 2010-2025 között a Szocvtv. 90., a Gyvt. 101. alkalommal módosult.

² Példaként: a szállítási szolgáltatás a tanya-és falugondoki szolgáltatás esetén térítésmentes, a támogató szolgáltatás esetén térítési díjköteles. A falu- és tanyagondok fix összegű egyszeri állami támogatást kap, míg a támogató szolgálat teljesítmény-alapú finanszírozással rendelkezik.

³ A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 6. § (5) bekezdése alapján a munkáltatói jogkör gyakorlója a munkakör betöltéséhez szükséges képesítési előírások alól határozott időre felmentést adhat.

szükséges a szociális munka szaktudása; a szociális munka esszenciáját tükröző tevékenységek (segítő beszélgetés, konzultáció stb.) pedig jellemzően láthatatlanok a nem szakértő szemeknek, így azok hiánya nem feltűnő.

2025 végén a szociális- gyermekjóléti és gyermekvédelmi területen dolgozók kevesebb mint egyötöde rendelkezik felsőfokú végzettséggel, ezen belül pedig nem ismerjük a szociális felsőfokú végzettségűek arányát, de még ezen belül is kérdéses, hogy mennyi a valóban szociális munkás, szociálpedagógus végzettségű szakember.⁴ A munkaerőhiány mértékéről csak közelítő adataink vannak (Gyetzai, 2023), anekdotikus információkból tudjuk, hogy azokban a munkakörökben is előfordulnak teljesen szakképzetlen személyek, ahol jogilag ez nem lenne lehetséges.

Utolsó elem a szakmai tudás átadásának kérdése. A felsőoktatási képzések képzési és kimeneti követelményei meglehetősen általánosan definiálják a szociális képzések tudásterületeit. Hogy ezen belül a képzőhelyek mennyire korszerű ismereteket adnak át, miként menedzselik a be- és kimeneti követelményeket, abban a képzőhelyeknek nagy mozgásterük van. Ugyanakkor érzékelhetően nő a távolság az akadémiai elvárások és a napi gyakorlat, az aktuális társadalmi kihívások között, hiányzik a magas szintű szaktudás képzésében fontos doktori képzés a szociális munka területén, de a képzéssel kapcsolatos szakmai érdekképviselő is gyenge (Budai, 2024).

A deprofesszionalizációs folyamatot jelzi az is, hogy a szociális munkával szemben megjelent egy ideológiai alapon felépített képzési konstrukció is (gondoskodáspolitikai). Ennek rendszerbe integrálásán a szakmai párbeszéd tudatos megkerülésével folyamatosan dolgozott a kormányzat, miközben a hagyományos képzőhelyek államilag finanszírozott férőhelyeit jelentősen csökkentették.

Deprofesszionalizáció a hármas mandátum tükrében

A fenti folyamatot a hármas mandátum rendszerében nézve megállapítható, hogy a három mandátum között sosem volt meg az ideális erőegyensúly. Az intézményesülési folyamat a szociális munka rendszerváltás utáni történetének nagyon korai szakaszában az állami mandátumot tette alapvetően meghatározóvá, a kliensek mandátuma és a szociális szakma mandátuma pedig háttérbe szorult. Jelen pillanatban az államnál van a jogi és szakmai szabályozás teljes köre, az állam rendelkezik az erőforrások felett, az állam határozza meg a szakemberképzés mennyiségi és minőségi kritériumait. Az állam részéről nincs a szakmával semmilyen konszenzuskényszer, nincs kötelezettsége még a formálisan előírt egyeztetések esetében sem azok döntéseinek gyakorlatba ültetésre; összességében teljesen szabadon dönthet, s érvényesítheti az akaratát a szakma felett.

A szociális munka oldaláról nézve pedig leépültek azok a formációk, melyek képesek lennének a szociális munka érdekeit képviselni, de a meglévő érdekvédelmi szervezetek mögött sem sorakozik fel a szakmai közösség. A hatalmi viszonyok, és a végtelen töredezettség és felaprózottság miatt a szakmai önszabályozási képesség minimális szintű, az etikai normák követése teljes mértékben opcionális, és akár nyíltan vissza is utasítható.

Ebben a kontextusban a szociális munka hatalommentessé (eszköztelenné) vált: nincs érdemi potenciálja, autonómiája sem az érdemi erőforrások elosztásában, sem az érdemi cselekvésben, de a szakmai professzió többi eleme is egyre inkább elveszni látszik a rendszerből (Bányai, 2026). A szociális munka a saját hatalomvesztése miatt viszont az állami hatalmi elvárások közvetítőjeként működik. Olykor ez megmarad egyfajta konszolidált normaközvetítő kontroll szintjén, de

⁴ A Belügyminisztérium Szociális Ágazati Érdekegyeztető Fórumra megküldött, szociális ágazati pótlékra jogosult dolgozók besorolását tartalmazó adatai alapján.

átcsúszhat fegyvelmező-szankcionáló irányba is, és nem egy esetben kifejezetten diszfunkcionális, bántalmazó, szakmai értékekkel szembeforduló hatalomgyakorlássá válik.⁵

Jelen helyzetben kétéges, hogy beszélhetünk-e Magyarországon a nemzetközi definíció vagy a professzióelméletek fogalmi keretrendszerében szociális munkáról; mint professzióról, hiszen sem a saját, sem a kliensmandátumot nem képes érvényesíteni, szakmai működését tekintve pedig teljesen kiszolgáltatott a hatalmi struktúráknak, melyekbe beágyazódott.

Ettől csak az intézményesült szociális rendszer peremterületén működő civil szervezetek mutatnak eltérést, melyek nem rendelkeznek állami legitimációval (sőt, sokszor értékrendjüket, szakmai alapelveiket tekintve az állammal szemben pozicionálják magukat). Ezek a szervezetek nem vagy csak nagyon korlátozottan férnek hozzá az állami forrásokhoz, de ebből fakadóan nincs hatalmi függőségük, mely korlátozná a kliens- és a szakmai mandátum érvényesülését.

Depolitizáció és empowerment-deficit

Jelen helyzetből következik, hogy a szociális munka hatalommal való felruházási funkciója háttérbe szorult. Az empowerment magától értetődően a helyi és központi autoritással, akár magával a szociális rendszerrel szembeni érdekképviselő megerősödését hordozza magában, az intézményesült szociális munka a hatalmi struktúra részeként, az állami mandátum képviselőjeként és közvetítőjeként viszont ebben teljes mértékben ellenérdekelt. Mivel az állami mandátum a szociális munka felett kizárólagos kontrollt szerzett, a szociális munkát a kliensek feletti kontroll eszközévé alakította – ebben a közegben az empowerment igen nehezen értelmezhető fogalom.

A folyamat jól megfogható abban, hogyan korlátozódik a szociális munka mozgástere a mikroszintű intervenciókra. A szociális munka mindennapi gyakorlatában a szociális munkások döntő többsége az egyéni és családi, esetlegesen csoportszintűen aktív.⁶ A közösségi szintű intervenció már kívül esik az intézményesült kereteken, ez leginkább a civil programokban jelenik meg, a szociális munka társadalmi szintű intervencióiról pedig egyáltalán nem beszélhetünk.

A fentiekből következik az a jelenség, hogy az intézményesült hazai szociális munka a társadalmi problémákkal kapcsolatos közpolitikai-szociálpolitikai vitákban gyakorlatilag nem vesz részt szervezetten – gyakorlatilag kivonult a közpolitikai színterekből. Ezt a feladatot meghatározó módon a szociális orientációjú civil szervezetek végzik.

A szociális szakma központi hatalomtól való függősége és a politikai térből való kivonulása (száműzetése?) révén a hatalomtól való megfosztottság állapotába került, sem önmaga, sem a kliensek képviselőt nem tudja megfelelően ellátni azzal a rendszerrel szemben, aminek része és amitől a létezése is függ.

A 2010-es években megindult politikai radikalizáció számos országban hatással volt a szociálpolitikára (Rathgeb, 2022), Magyarországon is felerősödött ez a hatás. A 2022-től induló kormányzati ciklusban a szociális munka saját céljai, értékei és elvei helyére egy módosított, szelektált és átkeretezett politikai ideológia, illetve egy erre alapozott álprofesszió, a gondoskodáspolitikai kívánt belépni. Ez ellen a szociális munka szakmai közege kritikát is alig fogalmazott meg, érdemben pedig nem volt képes fellépni akkor sem, amikor a szociális szabályozásban megjelent a koncepció lenyomata.⁷

⁵ Lás a Szavazat ára című filmet.

⁶ A csoporttal, mint szintérrel a jogi szemlélet nem is tud mit kezdeni, érdemes ez ügyben megnézni a Szocvtv. 2022. évi módosításával kapcsolatos szövegváltozatokat, ahol a családról egyből a közösségi szintre ugrott a meghatározás.

⁷ A 2022. évi L. törvény Magyarország biztonságát szolgáló egyes törvények módosításáról módosította a Szocvtv. 2. §-át, mely technikai értelemben kevés jelentős, de fontos elméleti alapot ad a szociális rendszer alapelveihez.

A hatalom visszaszerzése

Az első és legfontosabb kérdés, melyet a szakmának fel kell önmagának tennie, hogy valóban teljesen eszköztelenek és hatalomtól megfosztottak vagyunk-e? A szociális munka harmadik mandátuma biztosít olyan lehetőségeket, melyek a szociális szakma számára lehetőséget nyújtanak a hatalom visszaszerzésére. Ezek közé tartozik az autonóm módon fejleszthető szakmai tudás, az etikai gondolkodás megerősítése és a képesség önszerveződésre. A szociális munkás képes az empowerment szemléletet önmagára nézve is alkalmazni, képes reflektív módon gondolkodni a hatalmi struktúrákban betöltött helyzetéről, képes önmagára nézve alkalmazni az empowerment eszköztárát.

Kiemelendő az önszerveződés szerepe; a szociális munka esetében a szakmai közösség fontos hatalomforrás és a változás lehetőségének kulcsa. Ezt a szakmai közösséget az elmúlt évtizedek fragmentáló folyamatai után a szakmai értékeket, alapelveket, a szakma korszerű tudását a fókuszba állítva fel-, illetve újra kell építeni.

A szociális munkásoknak újra kell gondolniuk és meg kell változtatniuk a hatalommal kapcsolatos attitűdjüket. A szó pozitív értelmében véve politikai tényezővé kell válniuk, mert a politikai térrel való kölcsönhatás elkerülhetetlen a szociális munkában (Benz, 2013). A pozitív értelemben vett politika itt nem a pártpolitikai elköteleződést és az annak való alárendelődést, hanem a szociális munka értékeinek, érdekeinek és céljainak közéletben való határozott és világos képviselését jelenti lokális és országos szinten. Ehhez a szociális munkának vissza kell térnie a közösségi és társadalmi színterekbe.

A sikeres fellépéshez a politikai önbizalom központi tényező, elengedhetetlen a szociális munka politikai mandátumának tudatosítása. A tudás önmagában nem elegendő – gyakorlati tapasztalatok, sikerélmények, reflektív visszajelzések kellenek (Wathen, 2026). A politikai önbizalom forrása megkövetel egyfajta stratégialkotást, proaktív (jövőképre épülő) aktivitást.

Összegzés

A szociális munka jelen helyzetének megértése és a továbblépési lehetőségek kidolgozása megköveteli a szociális munka reflexióját a hatalmi struktúrákban betöltött szerepével, önmaga és a kliens hatalmi helyzetével kapcsolatban. A szociális munka az elmúlt évtizedben a stratégiai pontokon adta fel autonómiáját, az állami legitimáció és források amennyire segítették a professzionalizációt, annyiban korlátozó kereteket és függést is teremtettek, és még azelőtt megindították a deprofesszionalizációs folyamatokat, mielőtt a szakmává érés lezárulhatott volna. Ezen folyamatok jelentős részben olyan rendszert hoztak létre, mely a kedvezőtlen politikai-környezeti feltételek mellett törvényszerűen vezetett a szakma válságához.

Alapvetően ezek a folyamatok megfordíthatóak, ebben a szociális munka harmadik mandátuma, értékrendszere, szemlélete és a szakmai közösség ereje lehet a fő támpont. Nemzetközi forrásokból rendelkezésre állnak azok a módszertani ismeretek, melyek a szakma korrekciójához, a hatalom visszaszerzéséhez szükségesek, a lehetőség adott, a munkát viszont nekünk, szociális szakembereknek kell elvégeznünk.

A hatalom különböző megközelítéseinek szociális munkára gyakorolt hatása és a professzionalizáció ellentmondó folyamatainak reflektív feldolgozása a hazai szociális munka legfontosabb diskurzusainak egyike lehet a következő években, mely alapvetően meghatározhatja a szakma fejlődését és társadalmi szerepét az elkövetkező évtizedekben.

Irodalomjegyzék

- Bakacsi, Gy. (2010). *A szervezeti magatartás alapjai*. AULA.
- Bányai, E. (2025). A deprofesszionalizáció hazai és nemzetközi folyamatai. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 12(2). doi: 10.29376/parbeszed.2025.12/2/7
- Benz, B., Rieger, G., Schöning, W., Többe-Schulkalla, M. (2013). *Politik der Sozialer Arbeit. Band 1: Grundlagen, theoretische perspektiven und Diskurse*. Beltz Juventa.
- Bourdieu, P. (1992). *Language and Symbolic Power*. Polity Press.
- Dahl, R. A. (1957). The Concept of Power. *Behavioral Science*, 2, 201–215.
doi:10.1002/bs.3830020303
- Dominelli, L. (2002). *Anti-Oppressive Social Work Theory and Practice*. Palgrave-Macmillan.
- Ferge, Zs. (2017). *Magyar Társadalom- és szociálpolitika 1990-2015*. Osiris.
- Gyetvai, G., Krámer, L., Lakner, Z. (2023). *Szociális intézmények, szolgáltatók humán-erőforrás kapacitásnak felmérése*. EFOP-1.9.4-VEKOP-16-2016-00001. Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság (SzGYF).
- IFSW. (2014). *Global Definition of Social Work*. IFSW-IASW.
- Kozma, J. (2021). Szociális munka és hatalom. Szélgjegyzetek Krémer Balázs vitairatához. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 8(2). doi:10.29376/parbeszed.2021.8/2/8
- Krémer, B. (2021). A hatalom szociális munkásától a szociális munka hatalma felé. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 8(1). doi:10.29376/parbeszed.2021.8/1/10
- Lutz, R. (2011). *Das Mandat der Sozialen Arbeit*. VS-Verlag.
- Meleg, S. (2022). A szociális munkás és a hatalom – válasz Krémer Balázs cikkére. *Párbeszéd: Szociális Munka folyóirat*, 9(1). doi:10.29376/parbeszed.2022.9/1/7
- Nagy, K. (2009). Professzionalizáció- és professzióelméletek a segítő hivatások tükrében. *Esély: Társadalom és szociálpolitikai folyóirat*, 2 pp. 85-105.
- Parsons, T. (1963). *On the Concept of Political Power*. Proceedings of the American Philosophical Society, 107(3), 232–262.
- Rathgeb, P., Busemeyer, M. R. (2022). How to study the populist radical right and the welfare state? *West European Politics*, 45(1), 1-23. doi:10.1080/01402382.2021.1925421
- Úcar Martínez, X., Jiménez-Morales, M., Soler Masó, P., Trilla Bernet, J. (2017). Exploring the conceptualization and research of empowerment in the field of youth. *International Journal of Adolescence and Youth*, 22(4), 405–418. doi:10.1080/02673843.2016.1209120
- Wathen, M. V. (2026). Predictors of political participation of U.S. social workers: the mediating effect of confidence. *Social Work Education*, 45(1), 163–180.
doi:10.1080/02615479.2025.2484364
- Weber, M. (1992). *Gazdaság és Társadalom. A megértő szociológia alapvonalai*. Közgazdasági és Jogi Kiadó.